

SCI-CONF.COM.UA

**MODERN PROBLEMS OF
SCIENCE, EDUCATION
AND SOCIETY**

**PROCEEDINGS OF X INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
DECEMBER 4-6, 2023**

**KYIV
2023**

MODERN PROBLEMS OF SCIENCE, EDUCATION AND SOCIETY

Proceedings of X International Scientific and Practical Conference

Kyiv, Ukraine

4-6 December 2023

Kyiv, Ukraine

2023

UDC 001.1

The 10th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society” (December 4-6, 2023) SPC “Sci-conf.com.ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 2800 p.

ISBN 978-966-8219-87-0

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phauistic composition of Ukraine // Modern problems of science, education and society. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Kyiv, Ukraine. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-problems-of-science-education-and-society-4-6-12-2023-kiyiv-ukrayina-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: kyiv@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2023 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2023 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES

1. *Chen Rui, Dubovyk V.* 49
THE INFLUENCE OF PUMPKIN ROOT STOCK IN PRODUCTION
2. *Боярчук А. Ю., Баданіна В. А.* 53
КОНТЕЙНЕРНЕ ОЗЕЛЕНЕННЯ ЗАТІНЕНИХ ЗОН ІНТЕР'ЄРУ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЦЕНТРУ «ІНСТИТУТ БІОЛОГІЇ ТА
МЕДИЦИНИ» КНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (М. КИЇВ,
УКРАЇНА)
3. *Дудар І. Ф., Огородник Н. З., Павкович С. Я., Ясковець А. В.* 59
ПОЛЬОВА СХОЖІСТЬ НАСІННЯ ТА УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ
ЯРОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ
4. *Дьячук Н. Н., Крючков О. М., Мелека А. К.* 62
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНСЕКТИЦИДА БОРЕЙ В БОРЬБЕ С
ГУСЕНИЦАМИ РЕПЕЙНИЦЫ В ПОСЕВАХ РАСТОРОПШИ
5. *Поплавський Д.* 69
ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ КУЛЬТУРНОЇ В
ОРГАНІЧНОМУ РОСЛИННИЦТВІ
6. *Шпак Н. П., Білобров С. І.* 72
БІОМОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОНТОГЕНЕЗ
STARHYLEA PINNATA L. В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОГО
ПРИРОДНОГО ПАРКУ «КАРМЕЛЮКОВЕ ПОДІЛЛЯ»

VETERINARY SCIENCES

7. *Омельченко В. П.* 79
ВІДМІННІСТЬ ПОСМЕРТНИХ ЗМІН ВІД ПРИЖИТТЄВИХ
ПАТОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ
8. *Самойленко О. С.* 84
АНАЛІЗ ВЕТЕРИНАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

BIOLOGICAL SCIENCES

9. *Liubas N. M.* 88
BLOOD LIPID PROFILE IN ANIMALS UNDER THE INFLUENCE
OF SYNTHETIC SULFUR-CONTAINING COMPOUNDS
10. *Артеменко А. О.* 91
ЛЕЙКОЦИТАРНІ ІНДЕКСИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ *HIRUDO*
VERBANA ЯК НЕІНВАЗИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ ЗАБОРУ
КРОВІ ЛЮДИНИ
11. *Бідник М. Ю., Яворська А. С., Зінченко О. Ю., Псахіс І. Б.* 94
ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ЧУТЛИВІСТЬ ДО АНТИБІОТИКІВ
ЗБУДНИКІВ БАКТЕРІАЛЬНИХ ІНФЕКЦІЙ ГОРЛА

251. *Маслієнко М. О.* 1266
ПАТРІОТИЗМ ЯК РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА САМОЇ
ДЕРЖАВИ
252. *Олексин А. І., Білостоцький С. М.* 1269
ГАЙДАМАЦЬКИЙ РУХ В 1730-1740-Х РР.
253. *Олянич В. В., Генкельман Є. С.* 1273
ЦИГЛЕРІВСЬКИЙ ЦУКРОВИЙ ЗАВОД У РОКИ НЕПУ (1921-
1929 РР.)
254. *Олянич В. В., Патлін К. С.* 1275
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПОЖЕЖНИКІВ У 1917-
1929 РР. НА ХАРКІВЩИНІ
255. *Олянич В. В., Остапенко Р. Г.* 1279
ВПРОВАДЖЕННЯ ТА НАСЛІДКИ «УКРАЇНІЗАЦІЇ» НА
ХАРКІВЩИНІ У 1920-1930-Х РР.
256. *Писарчук В. М., Миголь К. Ю., Сілідюєва А. Д.* 1282
УКРАЇНА В КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ ПРОЦЕСІ ЄВРОПИ
XV-XVI СТ.
257. *Плотницька А. О., Комащенко В. В.* 1289
КРУТИ - ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ГЕРОЇЗМУ
258. *Рібакова А. О.* 1294
РОЛЬ МОНАСТИРІВ ТА ЦЕРКОВ В СТАНОВЛЕННІ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В СЕРЕДНЬОВІЧЧІ
259. *Савич Д. І.* 1297
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СВІТОВОЇ
СИСТЕМИ ПРОТИВАГ І СТРИМУВАНЬ
260. *Самко М. В.* 1300
СИТУАЦІЯ В ЄВРОПІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД 1918-1939 РР.
261. *Свистунов Г. Ю.* 1306
РЕВОЛЮЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА В ІНШИХ
КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ НАПРИКІНЦІ 1980 – ПОЧАТКУ
1990-Х РР.
262. *Світлака А. Б., Боян-Гладка С. П.* 1310
МУЗЕЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОГРАФА ЮРІЯ
ГОШКА
263. *Семенко В. В.* 1315
ДЕРЖАВОТВОРЧІ ІДЕЇ КОЗАЦЬКИХ ВАТАЖКІВ КІНЦЯ XVI –
ПОЧАТКУ XVII СТОЛІТТЯ
264. *Соколова Н. Д., Дуб В. О.* 1321
УКРАЇНСЬКИЙ ВЕРТЕП: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА
ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОГО ТЕАТРУ
265. *Спіцин Т. С.* 1325
ВІЧНИЙ МИР ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ
ЗЕМЕЛЬ

УКРАЇНСЬКИЙ ВЕРТЕП: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОГО ТЕАТРУ

Соколова Наталія Дмитрівна,

к.і.н., доцент

Дуб Вікторія Олександрівна,

Студентка

Національний університет фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна

Вступ. Український пересувний театр – вертеп – самобутнє явище української театральної культури та історії розвитку українського народу, був поширений переважно в XVII-XVIII ст. В районах Західної України вертепна скриня до сих пір є постійним атрибутом обряду колядування на різдвяних святах. Дослідження історії розвитку вертепу та пізніше лялькового театру зустрічають багато труднощів, тому що як вертеп так і ляльковий театр були, перш за все, розвагою для народу. Тому письмових документів про історичний розвиток цього виду мистецтва зберіглось дуже мало. Але ідея вертепу, структура вертепного театру, принцип переміщення ляльок та тексти вистав збереглися з XVII ст. до наших днів та передаються від покоління до покоління.

Мета роботи полягає у дослідженні історії становлення вертепу як народного театру та його впливу на сучасне театральне лялькове мистецтво.

Результати та обговорення. Вертепні вистави з'явилися в Україні в першій половині 17 ст. та поширилися по всій країні, але перша документальна згадка про вертеп датується 1666 р. Це явище цілковито самобутнє, національне. Мандрівні дяки («пиворізи»), студенти Києво-Могилянської академії, мандруючи по Україні в 17-18 століттях, заробляли гроші приватним навчанням. Саме вони спричинилися до розповсюдження рукописної літератури і влаштовували театральні вистави, ходили з вертепом [2, с. 100].

Поняття «вертеп» в різних джерелах трактується по-різному. В перекладі з латинської під «вертепом» розуміють «ясла, годівницю для свійських тварин». За дослідженнями вчених з XVII ст. під «вертепом» розуміли старовинний

пересувний український ляльковий театр, де ставили релігійні і світські п'єси. Мистецтво вертепного театру прийшло на території України, Росії та Білорусії з середньовічної Європи, а в Європу потрапило із Давньої Греції.

На території України перше згадування про існування вертепного театру відносять до часів гетьмана П. Конашевича Сагайдачного, до 1600—1620 рр., коли він почав відновляти Київське братство. Згідно джерел перша згадка про вертепне дійство в Україні датується 1666 роком [1, с. 148]. Поки вертепи залишалися в храмах, духовенство стежило за текстами вертепних вистав, щоб не порушувалися євангельські канони. Вертепні п'єси мали суто біблійний зміст. Залишив храми, вертеп набуває нового вигляду, до верхнього «біблійного» поверху добудовують нижній «народний» поверх. Таким чином, дійство розділилось на дві гілки: біблійний сюжет і народний. Особливістю українського вертепу було те, що на театральну дію, яку грали на нижньому поверсі, надзвичайний вплив мала усна народна творчість: пісні, прислів'я, приказки, замовляння, народні обряди та народне образне слово. Вертепна майстерність передавалася від батька до сина, тільки по чоловічій лінії. У ті часи церква схвалювала поширення мандрівних вертепів, бо книжки були дорогим задоволенням і більшість людей могла дізнатися про біблейські сюжети саме через вертепні вистави. Вертепники мали невеликий прибуток гроші та частування. Гроші заробляли саме вертепні ляльки: в заключній частині вертепної вистави з'являвся такий персонаж як жебрак Савочка, який просив гроші на харчі. Якщо вертепна вистава гралася в панському маєтку або в сільській хаті то, зазвичай, під час вистави запалювали свічки.

Вистави вертепу відбувалися в спеціальній скрині, яка мала вигляд двоповерхового будиночка. Це була своєрідна двоярусна сцена. Розміром цей будиночок був в половину зросту дорослої людини. Передня частина вертепної скрині мала дверцята, які виконували роль завіси. Вертепник, пересуваючи ляльок на дротиках, говорив за кожну ляльку, змінюючи голос. Вертепні вистави показували на міських площах, на ярмарках, по хатах селян та міщан.

В деяких вертепних скринях зберіглася ще одна маленька сцена, третя,

яка була розташована на самому верху скрині. На цю сцену у визначений час виходив Янгол, який сповіщав про народження Спасителя.

На верхній сцені вертепного театру розігрувалися спектаклі за біблейськими сюжетами. Найчастіше розігрувався євангельський сюжет про народження Ісуса Христа, про поклоніння йому пастухів і царів-волхвів, про наказ царя Ірода знищити всіх віфлеємських немовлят чоловічої статі, за що Смерть стинала йому косою голову. Текст спектаклю верхнього ярусу промовлявся церковною мовою.

Сюжет нижнього поверху театру був різний, він відображав реалії життя людей того часу. Кожен із героїв нижнього поверху займався традиційною для нього справою: співав, танцював, змагався в дотепах, сварився, лаявся, бився, заробляв гроші тощо. Це створювало повчальне, динамічне дійство. Мова всіх героїв вертепу біла українська, тільки солдат розмовляв російською, а циган та циганка зрідка промовляли циганські слова.

Що стосується самих текстів вертепних драм, то найстаріший відомий текст був зроблений тушинським дяком Іваном Данилевичем у 1771 р. або 1776 р., але цей текст не зберігся повністю, є тільки окремі виписки із вертепної драми. Найповніший текст, який дійшов неушкодженим до наших часів – це копія так званого «галаганівського списку», яку було записано у селі Сокиренцях у 1770 р. від київських бурсаків.

Для традиційного вертепного театру робилися спеціальні ляльки, які закріплювалися на дротиках. Ляльки, які були персонажами вертепних вистав робили із дерева або глини та оздоблювали папером або тканинами. Інструкцій по виготовленню ляльок не було. В українській народній традиції вертепні ляльки виготовлялися як об'ємними, із дерева та тканини, так і плоскими, із картону. Наприклад, всі 35 ляльок Сокиринського вертепу зроблено із дерева, окрім діви Марії, а потім розмальовано відповідними фарбами. Характерною особливістю вертепних ляльок було те, що вони закріплювалися на дерев'яному або залізному стрижні. Всі фігури вертепного театру були статичними, вони переміщалися на стрижнях по спеціальних прорізах, які було зроблено у

вертепному ящику. У глядачів виникало відчуття, що вертепні ляльки самі виникають із дверей вертепного театру і «пливуть» далі по сцені.

Технологія виготовлення ляльок дуже різна. Зазвичай, використовувалися матеріали та традиції виготовлення, які були притаманні даній місцевості: різьблення по дереву, кераміка тощо. В сучасних вертепних ляльках при їх виготовленні задіяні всі види сучасних технологій народної творчості.

Конструкція цих ляльок зберіглася і до наших днів. Ляльок у вертепах могло бути до 40 видів. Майстри, що робили ляльок дотримувалися образів, які відображали народні уявлення про персонажі тих часів. Ляльки вертепів, які дійшли до наших часів є справжньою цінністю. Вони несуть інформацію про статус різних людей, про одяг народу, яким героям надавали перевагу, а яких зневажали, та багато іншої інформації. Вертепник водив ляльок по прорізах у підлозі, спостерігаючи за дією у спеціальні віконечка.

Висновки. Вертеп органічно увійшов у календарну різдвяно-новорічну обрядовість українців. Поєднання народного і професійного, святково-обрядового і побутового зумовили кристалізацію вертепу як універсальної культурницької форми, яка знайшла своє відображення у сучасній українській драматургії і сучасному театральному мистецтві. Водночас вертеп, як частина різдвяно-новорічної обрядовості, активно відроджується в Україні у сьогоденні в різних формах лялькового театру й аматорського та професійного вертепу на театральній сцені.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закальська Я. А. Різномасштабні модифікації вертепної драми: політичний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2018, Вип.3, Т.3, С. 147-152.

2. Савчук В. Драматургія і виховні функції українського вертепу / *Освітній простір України*. 2014. Вип. 1. С. 97-101.